

**ÇAĞDAŞ SANAT ÜZERİNDEN GÜNCELLENEN BAZI ESKİ RESMETME
TEKNİKLERİ-MÜNHASIR SANATSAL YAKLAŞIMLARI İLİŞKİSİNE BİR ÖRNEK
OLARAK YVES KLEİN**

***THE RELATIONSHIP BETWEEN THE USE OF ANCIENT PAINTING TECHNIQUES
IN CONTEMPORARY ART AND THE EXCLUSIVE ARTISTIC APPROACH: YVES
KLEIN***

Abdulsamet AYDIN

Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği
ABD, saydin@dicle.edu.tr, Diyarbakır/Türkiye

ÖZET

Tarihi günümüzden binlerce, yüzlerce yıllar öncesine dayanan resmetmeye dair teknik ve materyallerin, gerek nevi şahsına münhasır sanatçıların sanatsal üsluplarını uygulamada realize etmek gerekse özgünlük ve tutarlılık adına gereken çözümleri üretme veya disiplinlerarası alanda çoklu disiplin temelli çalışmalar yapma pratikleri üzerinden güncellenmeleri dikkate şayandır. Değişen sanatsal ve pratik kaygılarıyla sanatçıların önemli bölümünün bunu yaparken, aynı zamanda şartlara ve zamana rağmen az çok değişmeyen, kadim, evrensel plastik ifade teknik ve materyallerini keşfederek güncel özgünlüklere dönüştürdüğü anlaşılmıştır. Birebir aynı kaygılardan kaynaklanmasa da resmetmeye dair bazı eski teknik ve materyallerin, nevi şahsına münhasır kimi çağdaş sanatçılar tarafından bazen birebir bazen de modifiye veya manipüle edilip kullanılarak güncellenmesi ile bu teknik ve materyallerin evrensel plastik etkileri arasında yakın ilişkiler olduğu düşüncesini desteklemektedir. Sanat tarihinin nevi şahsına münhasır sanatsal tutumuyla dikkat çeken sanatçısı Yves Klein'ın teorik sanatsal yaklaşımının, hem mono hem de multidisipliner üretimlerindeki uygulamalarında hayat bulmasında bazı eski resmetme teknik ve materyallerin bilinçli ve isabetli tercihinin önemli rol oynadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Resim, Yaklaşım, Münhasır, Plastisite, Kombinasyon

ABSTRACT

Hundreds and thousands of years ago from today, whether it is the realization of one's application of their artistic methods or their search for solutions in order to preserve authenticity and consistency, or their application of multidisciplinary works, it is definitely worthy of attention. It is understood that while practicing the such, the artists have discovered and updated the already universal and timeless plastic expression techniques and materials with artistic and practical concerns. It is also supported that although not motivated with the same concerns, the contemporary use of some of the old painting techniques and materials (sometimes modified and/or manipulated) and their universal plastic effects have a close relationship. Therefore, it is determined that Yves Klein's theoretical artistic approach, both in his mono and multidisciplinary works, has indeed found life with the conscious and precise use of the old painting techniques and materials.

Keyword; Painting, Approach, Exclusive, Plasticity, Combination

1.GİRİŞ

Resim sanatının bilinen en eski tarihli örneklerinde kullanılan bazı resmetme teknik ve materyallerin birçok önemli sanatçı tarafından kullanıldığı, en azından esinlendiği, görülmüştür. İksel uygulayıcılarla aynı kaygılardan kaynaklanmasa da bu durum teknik ve materyal ile uygulayıcı/sanatçı amaç veya sanatsal kaygıları arasındaki zorunlu uygunluk veya gerekliliğe işaret etmektedir.

Günümüzden binlerce yıl öncesine tarihlendirilmiş birçok örnekte kullanılan resmetmeye dair pek çok boyama yöntemlerinin kimi modern sanatçılar tarafından aynen veya modifiye edilerek

kullanılmaktadır. Hangi kaygıyla olursa olsun, binlerce yıl önce yapılmış olan bu resimlerde kullanılan teknik ve materyalin plastik etkisinin binlerce yıl sonra dahi bazı sanatçılara özgü sanatsal kaygılarla bir şekilde örtüştüğü düşünülmektedir. Bu teknik ve materyallerin günümüzün münhasır sanatsal kaygıların giderilmesinde kullanılması fikrinin doğuşunda, değişen anlayışa karşın bu teknik ve materyallerin plastisitesinin sunabileceği imkanların rolü önemlidir. Bulunduğu ve kullanıldığı zamandan günümüze çeşitli neden ve biçimlerde kullanılarak güncellenen bu materyal ve tekniklerin tercihinde, sanatçıların resmetme yaklaşımlarına elverişliliği veya yeni bir sanatsal plastisite elde etme isteğinin yanı sıra tayin edici faktörün modern sanatçıların münhasır artistik kaygıları olduğu düşünülmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Yves Klein Sanatı Üzerinden Güncellenen Bazı Eski Resmetme Teknik ve Materyallerin- Münhasır Sanatsal Yaklaşımıyla İlişkisi

Resmin bilinen en eski örneklerinde görülen ve günümüzün farklı sanat disiplinlerine atfedilen oyma, kazıma, püskürtme, boyama gibi bazı tekniklerin bir arada, çoğu zaman da bir kombinasyon halinde uygulandığı görülmektedir. Binlerce yıl önce yapılmış bu resimlerde uygulanan tekniklerden biri olan çukura boya veya boyarmadde itme tekniği zamanla süsleme ve baskiresim yapımında uygulanmış, yakın zamanımızın çukur boyama esasına dayanan intaglio baskiresim tekniği üzerinden de pek çok sanatçı tarafından geliştirilerek güncellenmiştir. Yine günümüzden binlerce yıl önceye tarihlenen, insan elinin şablon yapılarak boya veya boyarmaddenin şablonun açık alanları boyunca püskürtülmesi esasına dayanan ve bir tür boyaresim-baskiresim kombinasyonu olan teknik de T. Loutrec, A. Warhol ve Y. Klien gibi çağdaş sanatçılar için hem ilham kaynağı hem de manipüle edilerek kullanma imkanı sunmuştur. Günümüz şablon baskiresim tekniğinin öncüsü sayılan bu resmetme tekniği sanatçıya, püskürtülen boya/boyarmaddenin püskürtüldüğü yüzey tarafından bozulmadan dönüştürülmeden, canlı, sabit ve mekanik tramlar görünümünde plastik etki imkanı sunmuştur. Bu resimlerdeki pigment taneciklerinin püskürtülmesiyle püskürtme yoğunluğu-yüzey dokusu etkileşimiyle oluşturulan etki resimde textür, yoğunluk, derinlik ve canlılık gibi pentürel plastisite zevkini geliştirmiştir. Püskürtme yoğunluğu-yüzey-doku etkileşiminin öne çıktığı ilk uygulamaların dokuma bezden tuval resminden elek baskıya hatta günümüz inject baskı ve pixel teknolojisine dahi ilham verdiği düşünülmektedir. Arjantin Santa Cruz yakınlarındaki Perito Moreno da bulunan Manos Mağaraları ve Güneybatı Fransa'nın Yüksek Pirenelerindeki duvarlara yapılan ve şablon ve püskürtme boyanın kullanıldığı resimlerin, püskürtmenin yapıldığı kaya veya taşın boya tutmaya uygun tramlı ve gözenekli yüzey yapısının taş baskı (litografi) ve açık gözeneklerinden boya geçirilen ipek kalıp esaslı elek baskı (serigrafi) tekniğine ilham vermiş hatta şablon baskı ailesinden sayılan serigrafinin öncü uygulaması sayılmıştır. *“Serigrafi'yle belki de grafik anlatımın en eski uygulayımı olan şablon arasındaki ilişkiyi yadsımak olanaksızdır. Londra School of Printing hocalarından Francis Carr, Yüksek Pirene'lerde Gargas mağarasındaki kırmızı, siyah el izlerini öne sürerek “şablon”u İsa'dan önce 30.000 yıllarına kadar geri götürmüştür. Sözü edilen izler, kaya üzerine eli şablon olarak çevresine kamış aracılığıyla renkli toprak püskürtülerek oluşturulmuştur (Aysan, 1976: 4)”*

Grotte de Gargas Chamber I bölümünden El şablonu resimleri, M.Ö.25,000, Yüksek Pireneler, Güneybatı Fransa, <http://www.visual-arts-cork.com/prehistoric/gargas-cave.htm>

Manos Mağaralarından el şablonu resmi, M.Ö. 30.000, Santa Cruz yakınları, Perito Moreno, Manos Mağaraları Arjantin, <http://www.visual-arts-cork.com/prehistoric/gargas-cave.htm>

Lascaux Mağara Resmi, Yaklaşık 18.000, (detay) Mineral, Bitki, Kemik Pigmentleri ve Ateş İsi, Güney Fransa
https://www.google.com.tr/search?q=lascaux+cave&source=Inms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEWjt1qfnxaPbAhVkJZoKHQp8AXcQ_AUICigB&biw=808&bih=552#imgrc=mtaGnP3wbG6M1M:

Barry Singer, Geleneksel Japon Gyotaku Frotaj Tarzı Balık Baskiresim,
https://www.etsy.com/listing/496898955/gyotaku-fish-rubbing-blue-grey-catfish?ref=shop_home_active_68

Yves Klein (1928–1962) 1960’lardaki Fransız Yeni Gerçekçilik hareketinin önde gelen üyesi, performans sanatı öncülerinden, minimalizm ve pop sanatının ilham vermiş bir sanatçıdır. Lynton’un da aktardığı üzere Klein’in sanatsal tavrıyla özdeşleşmiş ilk boyaresimleri, Uluslararası Klein Mavisi (IKB) adıyla patentini aldığı renk pigmentleriyle yaptığı *monokrom serisi* çalışmalarıdır. “1956 yılında Fransız sanatçısı Yves Klein mavinin tek renk olarak kullanıldığı son derece yoğun ve zengin bir mavi tonundan yapılan resim dizilerine başlamıştır. Ressam, sonunda ‘Uluslararası Klein Mavisi’ olarak bu rengin patentini almış ve çeşitli nesnelere uygulamıştır. Mavi alevler, mavi sıvılardan sonra, mavi boyayla kaplı çıplak bir kadını dikey ve yatay tuallere çeşitli yönlerden bastırarak çeşitlemeler yapmayı denemiştir.” (Lynton, 1992: 342). Klein, *Yves: Peintures* sergilerinin ardından *Proposte Monochrome*, *Epoca Blu* adıyla birbirinin aynı ve sentetik reçine ile muamele ettiği tuvaler üzerine mavi pigmentlerle boyadığı bir sergi gerçekleştirdi. Paris, Dusseldorf ve Londra’da da gösterilen bu sergiyi müteakiben 1958’de *The Specialization of Sensibility in the Raw Material State into Stabilized Pictorial Sensibility/The Void* adıyla, mekana göre iş anlayışı yerine işe göre mekan anlayışıyla galeri mekanına müdahale ederek düzenlediği ve yeni bir sanat anlayışını imleyen başka

bir sergi gerçekleştirdi. Mekanı ve boşluğu sorgulayan bu müdahil tavrıyla sanatçı tamamen boşalttığı, pencere ve vitrin camlarını maviye boyadığı ve giriş holüne de mavi perde astığı galeri mekanına içi boş büyük dikdörtgen bir beyaz kutudan oluşan işini yerleştirdi. Aynı yılın sonlarına doğru Gelsenkirchen Opera House'ın dekore etmesi için davet edilen Yves Klein bina duvarlarına kendi mavisıyla boyadığı 20-7 m. ebatta resimlerle donatarak müteakip bir başka öncü çıkışında önemli bir yer tutacak olan duvar yüzeyi ile ilgili önemli bir ilişkisinin ipuçlarını vermiştir.

Yüzey sorgulamaları üzerine çeşitli materyal, yöntem ve tekniklerle sanatsal uygulama konusundaki yenilikçi ve deneysel tavrıyla bilinen Klein'in sanat dünyasında büyük etki uyandıran çalışması olan *Anthropometry*, aslında baskiresim sanatının temel iki bazı olan boya aktaran-boya aktarılmanın yepyeni bir anlayışla kombine edildiği bir kombinasyondur. Böylece Klein baskiresimde boya aktarma aracı olarak kullanılan geleneksel kalıp yerine *canlı fırça* diye tabir ettiği insan bedenini kullanma fikri bu çalışmanın ana konseptini oluşturmuştur. Bu tarz çalışmalarının çoğunu performans şeklinde gerçekleştiren Klein'in monokrom resimlerinin sessel karşılığı sayılabilecek ve kendi yapımı olan *Monotone Symphony*'si eşliğinde IKB mavisıyla boyanan çıplak bayan modellerin vücut izlerini tuval yüzeyine aktararak yaptığı bu çalışması performanslarından biridir. “*Savaş sonrası sanatçılarından en önemlilerinden sayılan Klein, izleyiciyi sarsmayı ve kızdırmayı amaçlayan bir üslup olan Avrupa'lı Yeni-Dadacılık akımının öncüsüdür. Yapıtları arasında kendisinin törenle yaptığı resimleri ve olağandışı Antropometriler dizisi bulunur. Bu yapıtları için ünlü mavi boyayla boyanmış kadın modeller, Klein'in direktifleri doğrultusunda ve onun senfonisinin eşliğinde tuval üzerinde yuvarlanmışlardı*”.(Haydaroglu, 1994: 251). Haydaroglu'nun ifadesinde de doğrulanan bu performansla sanatçı aslında insan bedenini bir kalıp gibi kullanarak bedeni fırça gibi kullanmanın ötesinde, bir tür vücut baskı ya da body printing denilebilecek türden bir baskiresim-boyaesim kombinasyonu yaratmıştır.

Klein'in kendine özgü bir metotla yaptığı bir başka çalışma dizisi de pürmüz alevi ile yaptığı çalışmalardır. Sanatçı, Santa Cruz'daki Manos Mağarası ve Endonezya Borneo'daki, binlerce yıl önce yapılmış olan insana ait el imajlarının oluşturulmasında kullanılan püskürtme tekniğini hatırlatan, adeta püskürterek kullandığı alevin ısı ve isinin izlerini düzleme aktardığı *Monochrome and Fire* adlı bu seri kapsamında birçok resim hatta pürmüzlerden püskürttüğü alevle yerleştirme heykeller yapmıştır. Klein'nın tıpkı *Anthropometries*'de yaptığı gibi *Traces* adlı çalışmalarında yüksek baskıda olduğu gibi nesne yüzeyini mühür gibi kullanarak doğrudan, *Cosmogonies*'de ise şablon olarak kullandığı çeşitli nesne ve püskürtme boya kullanarak bir boyaresim-baskiresim kombinasyonu yaratmıştır.

Yves Klein, *Untitled Fire Painting with Charred Wall in Krefeld [F 45]*, 1961, Tahta Üzerine Kaplanmış Kağıt Üzerine Pürmüzle İşleme, 68,5 x 99,5 cm, Museo Nacional Centro de Arte Reina, Sofia, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2013, <http://www.museoreinasofia.es/en/collection/artwork/pintura-al-fuego-sin-titulo-quemaduras-pared-fuego-krefeld-f-45-untitled-fire>

Klein, espası paketlediği kutusunu hatırlatan, boşlukla ilgili bir diğer çalışması da fotomontaj ile yaptığı 1960 tarihli *Saut dans le vide (Leap into the Void)*(boşluktan atlama) ve ardından gerçekleştirdiği uzay ve ay ile ilgili çalışmalarıdır. Yaptığı yazısız kitaplar, tasvirsiz resimler, güftesiz müzikler gibi tüm çalışmalarını sanat olarak görüyor ve bu sanat eserlerinin kendinden başka hiç bir şeyi tasvir ve temsil etmesini istemiyordu. Sanatçı böylece peşinde olduğu teorik-felsefik kombinasyon bağlamında yaptığı çalışmaların çözümlenmesi meselesini izleyenin anlayış ve idrakına bırakma yolunu seçmiş, merkeze aldığı izleyenin imgelemine depreştirmek, ortaya çıkarmak için ise derinlikli IKB mavisini kullandığı resimler yapmıştır.

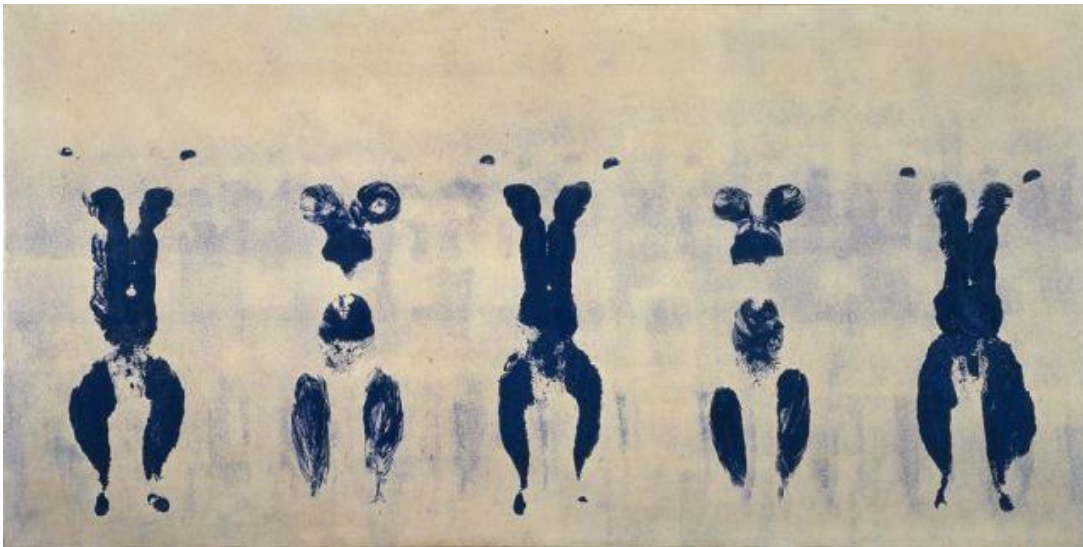
Yves Klein, *Monochrome bleu sans titre (IKB 45)*, 1960, Tahta Panele Yapıştırılmış Tuval Üzerine Sentetik Reçine ile Muamele edilmiş Kuruboya, 27 x 46 cm, Yves Klein Arşivi. Erişim Tarihi: 25 Aralık 2013, <http://www.yveskleinarchives.org/works/large/ikb45.jpg>

Boyaresimlerinde geleneksel, temsili resim anlayışına karşı duruşuyla bu anlayışa özgü pek çok argümanı da reddeden Klein, temsile konu gerçekliğin tasviri yerine gerçekliğin kendisiyle ilgilenerek figür tasviri yerine figürün kendisini, bedenini boya aktarıcı olarak kullanarak bir tür vücutbaskı (bodyprinting) denilebilecek teknikte yaptığı *Antropometri* adlı ünlü çalışmalarında boyaresimle baskiresmi birleştirmiştir. Sanatçının, Şükrü Aysan'ın ders notlarında tarihsel köklerine ilişkin Francis Carr'a dayanarak: "*Londra School of Printing hocalarından Francis Carr, Yüksek Pirene'lerde Gargas mağarasındaki kırmızı, siyah el izlerini öne sürerek "şablon"u İsa'dan önce 30.000 yıllarına kadar geri götürmüştür. Sözü edilen izler, kaya üzerine eli şablon olarak çevresine kamış aracılığıyla renkli toprak püskürtülerek oluşturulmuştur*" (Aysan, 1976, 4). şeklinde aktardığı ifadelerden de hareketle, Klein'in günümüzden 30.000 yıl önce, insan eli imajlarının oluşturulmasında elin şablon yapılarak kullanıldığı boya püskürtme şablon baskı tekniği ile yüksek baskı tekniğiyle aynı esaslara dayanan vücutbaskı (bodyprinting) tekniklerini boyaresim teknikleriyle birlikte kullanarak yaptığı *Antropometri* çalışması, sanatçının sanatsal tavrına uygun, çeşitli alanlara ait materyal ve teknikleri interaktif şekilde kombine ederek yarattığı resmetme yaklaşımını göstermektedir. Sanatçı aslında böylece, baskiresim tarihinde baskiresmin ilksel uygulamalarından sayılan şablon baskı ile bir yüksek baskı tekniği olan blok oyma mühür baskı tekniğini boyaresimle kombine ederek seri işler üretmiştir.

Resim 2.74. Yves Klein, *Large blue anthropophagy, Homage to Tennessee Williams (Great battle)*, 1960, Tuvale Marufle Edilmiş Kağıt Üzerine Saf Pigment ve Sentetik Reçine, 276 x 418 cm, Centre Pompidou Modern Sanatlar Müzesi Koleksiyonu, Erişim Tarihi: 01 Şubat 2014, <http://mediation.centrepompidou.fr/education/ressources/ENS-klein-EN/ENS-klein-EN.htm>

Yves Klein'in *Large blue anthropophagy, Homage to Tennessee Williams (Great battle)* adlı boyaresmi adından da çıkarsanabileceği gibi insan bedeninin kırılğan yapısı üzerinden yaratılabilecek kaosun gestural Klein mavisi boya sürüşüyle bir anlamda canlandırılmasına dair bir resimdir. Tennessee Williams'ın trajik ölüm anındaki bedeninin kaotik, savruk hareketlerinin adeta bir anatomisi olan resim, sanatçının kullandığı canlı fırça boya aktarımlarıyla dikkat çekmektedir. Bu resimdeki temel özellik sanatçının boyaresim-baskıresim kombinasyonu vücutbaskı (bodyprinting) *antropometri* işlerindeki boyalı beden hareketlerinin düzleme yansıyan izlerine benzeyen boyama özelliğinin yanı sıra kullanılan geleneksel Klein malzemesi mavi pigment, reçine ve tuvalle marufle edilerek birleştirilen kağıt ise resmin diğer önemli özellikleridir. Resmin hikayesi her ne kadar bir tasviri akla getirirse de renk, boya, boyama biçimi, düzlemi ve espası değerlendirme anlayışı Klein'in kendine özgü resim anlayışıyla örtüşmektedir.

Yves Klein, *Untitled Anthropometry*, 1960, Tuval Üzerine Yapıştırılmış Kağıt Üzerine Kuru Pigment ve Sentetik Reçine, 144.8 x 299.5 cm, Hirshhorn's collection., <http://www.hirshhorn.si.edu/collection/hirshhorn-past-exhibitions/#detail=/bio/yves-klein-with-the-void-full-powers/&collection=hirshhorn-past-exhibitions>

Yves Klein'in geleneksel boyaresimde kullanılan boya aktarıcı fırça yerine kendi mavisine (IKB) bandığı insan bedeniyle düzlem üzerine insan imgesini oluşturarak gerçekleştirdiği *Untitled Anthropometry* adlı çalışması, esas itibarıyla dünyanın bilinen en eski baskiresim tekniklerinden birini boyaresim tekniğiyle birleştirerek oluşturduğu bir boyaresim-baskiresim kombinasyonu çalışmasıdır. Klein düzlem üzerinde yaratmayı planladığı insan bedenine ait imgeleri, bedenin işe yarayan bölümlerini gözün tamamlayabileceği parçalar halinde, kalıp oyma veya kesme yerine her biri hem özgün hemde klişe olan beden-klişeyi boyayıp bastırarak yarattığı görselde hem boyaresimde hem de baskiresimdeki uzun ve farklı iki uygulama sürecini kısaltarak tek uygulama haline getirmiştir.

3.BULGU ve TARTIŞMALAR

İnsanın hayatta kalma veya sanatsal vb mülahazalarla kullandığı en eski resmetme teknik ve materyallerin sanat tarihine konu olmuş üslup ve sanatçılar tarafından da tercih edilmiş olduğu anlaşılmıştır. Bu teknik ve materyallerin bazen olduğu gibi bazen de modifiye edilerek veya yeni buluşlarla geliştirilerek kullanılmaya devam edildiği görülmüştür. Bu teknik ve materyallerin güncellenerek tercih edilmesinde, birebir olmasa da, yakın veya günümüzün sanatçısının sanatsal duyarlılığıyla örtüşen, en azından plastik duyarlılığına hitap eden uygulama ve etkilerinin önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Arjantin'de Manos mağaralarında bulunan 30.000 yıllık insan eli baskiresmi ile bin yıllar boyunca barınak olarak kullanılarak hayata dair ateşin duvarlarına sindiği/sindirildiği isin yarattığı içe işleyen plastik ve imgesel etkisinin değerlendirildiği Lascaux Mağarasında bulunan resimler ve menşei Uzak Doğuya dayanan blok ve frotaj baskiresim tekniklerinin hala gücünden kayıp vermeyen plastik ve imgesel etkilerinin Klein'in *Untitled Anthropometry* ve *Untitled Fire Painting with Charred Wall in Krefeld [F 45]* ile hem *Anthropometry* hem de *Untitled Fire Painting with Charred Wall in Krefeld [F 45]* çalışmalarında da yararlanarak güncellendiği aşikardır.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Sanatta özgün bir tutarlılığın hayat bulmasının en temel şartının, sanatçının sahip olmak zorunda olduğu nevi şahsına münhasır sanatsal yaklaşım ve bundan kaynaklı kaygılarını giderici ve bu yaklaşıma uygun bir plastik dil edinmek zorunluluğudur. Klein'in az ile yetinen, saf, minimal ve aracısız imgeler yoluyla oluşturduğu kendine özgü Yeni Gerçekçilik anlayışına binaen ihtiyaç duyduğu plastik dili oluşturma yolunda aradığı çözümü, evrensel plastik ve imgesel etkileri olan bazı eski resmetme teknik ve materyallerden temin ettiği anlaşılmıştır. Sanatçı bu amaçla, çoğu sanat dışı bir kısmı ise sanatsal mülahaza ve duyarlıkların gereği kullanılmış olan bazı eski teknik ve materyalleri bu kendi nevi şahsına münhasır sanatsal kaygılarını giderme yolunda, bir takım modifikasyon ve eklemelerle, kullanarak güncellemiştir. Ancak bu zorunluluğun gereğinin her zaman yeni teknik ve materyal icat etmek olmadığı/gerekmediği düşüncesinden hareketle, sanatçının kendine özgü sanatsal kaygılarını giderme yolunda, daha önce farklı iş ve işlemler için kullanılmış olanlar da dahil uygun yol, yöntem, teknik ve materyali bir şekilde tedarik edebilir. Bu düşünceden hareketle sanatçı esasen, teknik ve materyal teminine harcadığı enerjisinden tasarrufla mental aktivitelere daha fazla zaman ve enerji ayırarak sanatsal düşüncesini derinleştirip geliştirebilir.

KAYNAKÇA

Aysan, Ş. (1976), Serigrafi Kılavuzu, Adnan Çoker Atölyesi Yayını, İstanbul.

Haydaroğlu, M. (1994), Sanat Kitabı, YEM Yayınları, 1. Basım İstanbul.

<http://mediation.centrepompidou.fr/education/ressources/ENS-klein-EN/ENS-klein-EN.htm>

<http://www.hirshhorn.si.edu/collection/hirshhorn-past-exhibitions/#detail=/bio/yves-klein-with-the-void-full-powers/&collection=hirshhorn-past-exhibitions>

<http://www.museoreinasofia.es/en/collection/artwork/pintura-al-fuego-sin-titulo-quemaduras-pared-fuego-krefeld-f-45-untitled-fire>

<http://www.visual-arts-cork.com/prehistoric/gargas-cave.htm>

<http://www.yveskleinarchives.org/works/large/ikb45.jpg>

https://www.etsy.com/listing/496898955/gyotaku-fish-rubbing-blue-grey-catfish?ref=shop_home_active_68

https://www.google.com.tr/search?q=lascaux+cave&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjt1qfnxaPbAhVklZoKHQp8AXcQ_AUICigB&biw=808&bih=552#imgrc=mtaGnP3wbG6M1M:

Lynton, N. (1991), Modern Sanatın Öyküsü, Remzi Kitabevi, (Çev. Cevat Çapan-Şadi Öziş), 2.Basım, İstanbul.